

PELERINI PRIN TEOLOGIE ȘI PREGĂTIREA PENTRU SLUJIREA LUI DUMNEZEU

Preot lect. univ. dr. DANIEL ENEA

Rezumat

Studiul propune înțelegerea formării teologice drept pelerinaj eclesial, intelectual și ascetic, orientat spre slujirea lui Dumnezeu și a aproapelui. Pornind de la tipologia biblică a drumului - chemarea lui Avraam, Exodul, urcarea la Ierusalim și urmarea lui Hristos - analiza arată că pregătirea teologică nu poate fi redusă la acumularea de informații. În tradiția patristică, teologia se întemeiază pe unitatea dintre rugăciune, curățirea vieții, discernământ și mărturisirea adevărului. Dimensiunile academică, liturgică, morală, comunitară și pastorală ale formării sunt, prin urmare, complementare. Ultima parte examinează provocările secularizării, culturii digitale, fragilizării comunitare și crizei de credibilitate, argumentând că fidelitatea creatoare față de Tradiție reclamă atât rigoare intelectuală, cât și prezență pastorală personală. Formarea continuă apare astfel nu ca anexă profesională, ci ca structură permanentă a vocației eclesiale.

Cuvinte-cheie: *formare teologică; pelerinaj; vocație; slujire; spiritualitate ortodoxă; educație teologică; responsabilitate pastorală.*

Abstract

This study interprets theological formation as an ecclesial, intellectual, and ascetic pilgrimage directed toward the service of God and one's neighbour. Beginning with the biblical typology of journey, it argues that theological education cannot be reduced to the accumulation of information. In the patristic tradition, theology rests upon the unity of prayer, purification of life, discernment, and confession of truth. Academic, liturgical, moral, communal, and pastoral formation are therefore complementary. The final section addresses secularization, digital culture, communal fragmentation, and crises of credibility, showing that creative fidelity to Tradition requires both intellectual rigour and personal pastoral presence. Continuing formation thus belongs to the enduring structure of ecclesial vocation.

Keywords: *theological formation; pilgrimage; vocation; ministry; Orthodox spirituality; theological education; pastoral responsibility.*

Introducere: de la metafora drumului la paradigma formării

Imaginea pelerinajului aparține gramaticii fundamentale a revelației biblice. Credința începe adesea printr-o chemare care scoate persoana din autosuficiență, o așază pe drum și îi cere să primească viitorul ca promisiune. Avraam pleacă fără să stăpânească de la început harta împlinirii; Israel traversează pustia învățând dependența de Dumnezeu; ucenicii Îl urmează pe Hristos înainte de a înțelege deplin taina Persoanei Sale. De aceea, pelerinajul nu desemnează numai deplasarea către un loc sfânt, ci și forma existențială a credinței: ieșire, ascultare, convertire și înaintare spre comuniune.

Aplicată educației teologice, această paradigmă corectează două direcții opuse. Prima identifică formarea cu însușirea unui repertoriu de noțiuni, iar a doua o confundă cu spontaneitatea religioasă lipsită de exigență intelectuală. Tradiția Bisericii nu separă adevărul mărturisit de viața transfigurată. Teologia are rigoarea unei cercetări disciplinate, dar obiectul ei nu este exterior comunității care crede, se roagă și celebrează. Ea se naște în Biserică, slujește Bisericii și își verifică roadele în capacitatea de a conduce persoana către comuniunea cu Dumnezeu și cu aproapele.¹

Teza studiului este că pregătirea pentru slujirea lui Dumnezeu trebuie înțeleasă ca un pelerinaj integral: biblic și eclesial în temei, ascetic și intelectual în metodă, liturgic și comunitar în mediul său, pastoral și misionar în finalitate. O asemenea perspectivă nu diminuează standardele universitare, ci le așază într-o antropologie teologică adecvată, în care cunoașterea adevărului implică libertatea, responsabilitatea și transformarea subiectului cunoscător.

1. Fundamentul biblic al pelerinajului spiritual

1.1. Chemare, exod și pedagogia pustiei

Chemarea lui Avraam - „Ieși din pământul tău, din neamul tău și din casa tatălui tău” (Fac. 12, 1) - inaugurează o pedagogie a desprinderii. Plecarea nu este aventură autonomă, ci răspuns la cuvântul lui Dumnezeu. Epistola către Evrei interpretează această ascultare ca orientare către „cetatea cu temelii puternice, al cărei meșter și lucrător este Dumnezeu” (Evrei 11, 10). Credința unește astfel disponibilitatea de a părăsi siguranțele cu speranța unui dar care nu poate fi produs prin forțe proprii.

¹ Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, ed. a 3-a (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003), 8–10.

Exodul extinde experiența individuală la nivelul unui popor. Pustia este spațiul încercării, dar și al proximității divine: mana, apa din stâncă și stâlpul de foc descoperă o libertate care trebuie educată. Ieșirea din robie nu coincide imediat cu dobândirea maturității; între eliberare și intrarea în pământul făgăduinței se află timpul formării. Această structură este relevantă pentru educația teologică: vocația primită cere răbdarea unui parcurs, acceptarea corectării și deprinderea discernământului.

Psalmii pelerinajului (Ps. 119–133, după numerotarea ebraică) exprimă urcușul nu doar geografic, ci și lăuntric, al comunității care se adună înaintea lui Dumnezeu. Dorul formulat de psalmist - „Însetat-a sufletul meu de Dumnezeul cel viu” (Ps. 41, 2) - arată că mișcarea credinței este susținută de o memorie și de o dorință cultivate liturgic. Pelerinul biblic nu este un individ izolat, ci membrul unui popor care primește, cântă și transmite făgăduința.

1.2. Hristos-Calea și existența eclesială orientată eshatologic

În Noul Testament, drumul primește un centru personal: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14, 6). Creștinismul nu propune o tehnică de autodepășire, ci urmarea lui Hristos, participarea la moartea și Învierea Lui. Chemarea ucenicilor, călătoria spre Ierusalim și întâlnirea de pe drumul Emausului arată că formarea se realizează prin proximitatea față de Învățător, ascultarea Scripturilor și recunoașterea Lui în frângerea pâinii (Luca 24, 13–35).

Sfântul Apostol Pavel descrie viața credinței ca alergare orientată spre țintă (Filipeni 3, 12–14), iar Epistola către Evrei amintește că „nu avem aici cetate stătătoare” (Evrei 13, 14). Orientarea eshatologică nu produce evadare din istorie, ci libertate față de absolutizarea succesului, a funcției și a prestigiului. Pentru viitorul slujitor, ea este criteriu de purificare a motivației: slujirea nu este proprietate personală, ci economie a unui dar primit pentru zidirea Trupului lui Hristos.

Biserica peregrină anticipează sacramental Împărăția fără a se confunda cu desăvârșirea ei istorică. Euharistia adună poporul, îi revelează identitatea și îl trimite în lume. Alexander Schmemmann a insistat asupra acestei legături dintre cult, Împărăție și misiune: liturgia nu este un sector al vieții religioase, ci actul în care lumea este primită ca dar și oferită lui Dumnezeu. De aceea, formarea teologică autentică trebuie să rămână euharistică în ethos, chiar atunci când se desfășoară potrivit exigențelor cercetării universitare.²

² Alexander Schmemmann, *Pentru viața lumii: Sfintele Taine și Ortodoxia*, trad. Aurel Jivi (București: Basilica, 2012), 15–30.

2. Teologia ca itinerar de cunoaștere și transfigurare

2.1. Unitatea dintre rugăciune și cunoaștere

În tradiția patristică, numele de „teolog” nu desemnează exclusiv specialistul într-un domeniu, ci persoana care vorbește despre Dumnezeu din interiorul unei vieți curățite și luminate. Formula lui Evagrie Ponticul - „Dacă ești teolog, te vei ruga cu adevărat, iar dacă te rogi cu adevărat, ești teolog” - nu anulează studiul, ci îi indică orizontul spiritual. Rugăciunea nu înlocuiește exegeza, istoria sau argumentarea; ea împiedică însă transformarea lor într-o stăpânire rece asupra tainei.³

Vladimir Lossky a formulat programatic inseparabilitatea teologiei și misticii în tradiția răsăriteană. Această unitate trebuie înțeleasă cu precizie: experiența eclezială nu validează opinii arbitrare, iar discursul dogmatic nu este o schemă abstractă. Dogma păzește adevărul întâlnirii cu Dumnezeu, în timp ce viața duhovnicească face perceptibil caracterul soteriologic al dogmei.⁴ În același sens, Dumitru Stăniloae înțelege cunoașterea lui Dumnezeu ca relație personală, comuniune și înaintare nesfârșită în iubire.⁵

Consecința pedagogică este decisivă: studentul la teologie nu este doar receptor de informație, ci persoană chemată să-și formeze intelectul, afectivitatea, voința și capacitatea de comuniune. Profesorul nu poate pretinde control asupra conștiinței celui format, dar nici nu poate trata neutralitatea axiologică drept ideal ultim. El mărturisește prin rigoare, onestitate bibliografică, respect față de text și disponibilitate pentru dialog faptul că adevărul cere o anumită calitate morală a cercetării.

2.2. Asceza intelectuală și discernământul

Studiul riguros este el însuși o formă de asceză: cere atenție prelungită, răbdare, verificarea surselor, acceptarea limitelor și disponibilitatea de a corecta o ipoteză. Într-un mediu dominat de viteză și de acumularea fragmentară a informației, lectura lentă a Scripturii și a Părinților devine exercițiu de libertate. Sfântul Vasile cel Mare arată, în discursul către tineri, că receptarea culturii presupune selecție și discernământ, asemenea albinei care culege ceea ce este folositor. Principiul rămâne actual: deschiderea culturală nu este capitulare, iar fidelitatea nu trebuie confundată cu izolarea.⁶ Marele

³ Evagrie Ponticul, „*Cuvânt despre rugăciune*”, 61, în Filocalia, vol. 1, trad. Dumitru Stăniloae (Sibiu: Institutul de Arte Grafice „Dacia Traiană”, 1947), 111.

⁴ Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, trad., studiu introductiv și note de Vasile Răducă (București: Anastasia, 1993), 7–10.

⁵ Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, 1:115–124.

⁶ Sfântul Vasile cel Mare, „*Către tineri, despre cum pot întrebuința cu folos literatura scriitorilor elini*”, în *Scrieri*, partea întâi, trad. Dumitru Fecioru, PSB 17 (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986), 568–570.

părinte capadocian ne oferă un model de educație bazat pe înțelepciune, echilibru și discernământ. El nu respinge cultura profană, ci o valorifică în măsura în care servește scopului suprem al vieții creștine: mântuirea. Într-o epocă în care pluralismul cultural poate deruta sau relativiza valorile, exemplul său rămâne actual. El ne învață că adevărata educație este aceea care formează oameni înțelepți, morali și credincioși, capabili să distingă între poleială și aurul adevărat al cunoașterii.⁷

Georges Florovsky a numit necesară o „sinteză neopatristică”: nu repetarea arheologică a formulelor, ci dobândirea minții Părinților pentru a răspunde întrebărilor prezentului. Această fidelitate creatoare presupune competență filologică și istorică, conștiință dogmatică și luciditate culturală. Formarea teologică trebuie, așadar, să reziste atât actualizării fără criteriu, cât și tradiționalismului care substituie experienței vii simpla reproducere a unui vocabular venerabil.⁸

3. Vocația și responsabilitatea slujirii

3.1. Discernerea chemării

Slujirea eclesială este răspuns la inițiativa lui Dumnezeu și dar recunoscut în Biserică. Discernerea vocației nu se reduce nici la intensitatea unei impresii subiective, nici la îndeplinirea formală a unor condiții instituționale. Ea implică rugăciune, cercetarea motivațiilor, dialog duhovnicesc, confirmare comunitară, evaluarea darurilor și acceptarea realistă a responsabilităților. Epistolele pastorale leagă slujirea de maturitate morală, bună mărturie și capacitatea de a purta grijă de comunitate (1 Tim. 3, 1–13; Tit 1, 5–9).

Sfântul Grigorie de Nazianz descrie în Cuvântul al II-lea dificultatea conducerii sufletelor și refuză ușurința cu care cineva s-ar putea socoti pregătit pentru aceasta. Retragerea sa inițială nu este dispreț față de slujire, ci conștiință a disproporției dintre sfințenia misiunii și fragilitatea persoanei. Principiul pedagogic care rezultă este acela al prudenței: instituția trebuie să cultive vocația, dar și să o verifice; candidatul trebuie încurajat, dar și ajutat să distingă chemarea de dorința de prestigiu, siguranță sau influență.⁹

⁷ Pr. Lect. Univ. Dr. Daniel Enea, „Sfinți Părinți și Scriitori Bisericești din veacurile III–IV, care au valorificat gândirea antică în educație,” în *Sfinții Trei Ierarhi, modele clasice pentru tineri*, coord. Daniel Enea (Timișoara: Editura UVT, 2026), 84.

⁸ Georges Florovsky, *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View* (Belmont, MA: Nordland Publishing, 1972), 105–120.

⁹ Sfântul Grigorie de Nazianz, „Cuvântul al II-lea (*Despre fugă*)”, în *Despre preoție*, trad. Dumitru Fecioru (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987), 127–181.

3.2. Formarea morală și integritatea

Sfântul Ioan Gură de Aur insistă asupra răspunderii păstorului pentru suflete și asupra purității sau curăției trupești și sufletești cerute celui care se apropie de slujirea sfântă. Limbajul său sever nu urmărește paralizarea candidatului, ci trezirea conștiinței. Autoritatea pastorală nu este autosuficientă: ea devine credibilă prin coerența dintre cuvânt, viață și felul în care este exercitată puterea.¹⁰

Formarea morală include adevărul în relații, responsabilitatea financiară, maturitatea afectivă, respectarea limitelor, capacitatea de colaborare și disponibilitatea de a primi corectare. În condițiile actuale, sunt indispensabile și cunoașterea regulilor de protecție a persoanelor vulnerabile, etica folosirii informației și asumarea răspunderii publice. Acestea nu sunt adaosuri administrative la spiritualitate, ci forme concrete ale iubirii de aproapele.

Henri Nouwen a descris slujitorul creștin nu ca pe un manager al sacralului, ci ca pe omul chemat să renunțe la tentațiile relevanței, popularității și puterii, pentru a conduce prin rugăciune, mărturisire și slujire. Vulnerabilitatea nu înseamnă lipsa competenței sau abolirea limitelor profesionale; ea numește refuzul măștii autosuficienței și disponibilitatea de a-l întâlni pe celălalt în adevăr.¹¹

4. Dimensiunile integrale ale formării teologice

4.1. Formarea academică

Curriculumul teologic trebuie să ofere o cunoaștere articulată a Sfintei Scripturi, dogmaticii, patristicii, istoriei bisericești, teologiei morale, liturgicii și disciplinelor pastorale. Fragmentarea specializărilor poate fi depășită prin întrebări integratoare: cum se raportează exegeza la dogmă, cultul la morală, istoria la misiune, antropologia la îngrijirea pastorală? Un absolvent bine format nu este cel care reproduce multe răspunsuri, ci acela care poate identifica problema reală, poate folosi responsabil izvoarele și poate argumenta fără a deforma poziția interlocutorului.

Rigoarea academică include citarea exactă, distincția dintre izvoare și interpretări, cunoașterea contextului unei afirmații și onestitatea privind gradul de certitudine. În teologie, neglijența bibliografică are și o dimensiune morală,

¹⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, VI, 4, trad. Dumitru Fecioru (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987), 133–136.

¹¹ Henri J. M. Nouwen, *In the Name of Jesus: Reflections on Christian Leadership* (New York: Crossroad, 1989), 15–72.

deoarece pune sub autoritatea Tradiției idei pe care sursele nu le susțin. De aceea, deprinderea limbilor clasice, familiarizarea cu edițiile critice și evaluarea literaturii secundare sunt componente ale responsabilității eclesiale, nu simple ornamente erudite.

4.2. Formarea liturgică și ascetică

Viața liturgică oferă mediul în care conținutul teologiei este primit doxologic și comunitar. Participarea la cult nu trebuie instrumentalizată ca exercițiu didactic, dar nici separată de studiu. Scriptura este proclamată în adunare, dogma devine cântare și rugăciune, iar timpul este reordonat de memoria lucrării mântuitoare a lui Dumnezeu. Schmemmann arată că vocația liturgică a omului constă în a primi lumea ca dar și a o aduce în mulțumire.¹²

Asceza - postul, rugăciunea, trezvia, pocăința și milostenia - eliberează dorința de închiderea egoistă și o orientează spre Dumnezeu. Criteriul ei nu este performanța individuală, ci rodirea iubirii. Descrierea „inimii milostive” la Sfântul Isaac Sirul, sensibilă față de întreaga creație, arată că apropierea de Dumnezeu lărgeste compasiunea, nu o restrânge. Pentru cel chemat la slujire, această convertire a inimii este premisa unei ascultări pastorale care nu judecă pripit și nu transformă suferința celui alt într-un caz abstract.¹³

4.3. Formarea comunitară și pastorală

Nimeni nu se formează singur pentru o slujire care este, prin natura ei, relațională. Seminarul, facultatea, parohia și comunitatea monastică pot deveni spații ale învățării comuniunii: colaborarea, corectarea frățească, asumarea conflictului, respectul față de diversitatea darurilor și exercitarea responsabilă a autorității. Ioannis Zizioulas a subliniat caracterul eclesial și relațional al persoanei, a cărei identitate se împlinește în comuniune. Chiar dacă anumite formulări ale acestei antropologii au generat dezbateri, intuiția sa fundamentală rămâne pedagogic fertilă: slujirea nu poate fi gândită individualist.¹⁴

Pregătirea pastorală cere, pe lângă cunoașterea canonică și liturgică, deprinderi de ascultare, comunicare, cateheză, predicare și cooperare cu specialiștii. Preotul nu este psiholog sau medic prin hirotonie; tocmai responsabilitatea pastorală îl obligă să-și recunoască limitele, să sesizeze situațiile de risc și să îndrume persoana către ajutor competent atunci când este necesar. Discernământul înseamnă aici atât prezență duhovnicească, cât și refuzul improvizației periculoase.

¹² Schmemmann, *Pentru viața lumii...*, 31–46.

¹³ Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre sfintele nevoințe*, *Cuvântul* 81, trad. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, vol. 10 (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981), 393–394.

¹⁴ Ioannis D. Zizioulas, *Ființa eclesială*, trad. Aurel Nae (București: Bizantină, 2007), 27–49.

5. Educația teologică în contextul contemporan

5.1. Secularizare, pluralism și criza sensului

Secularizarea contemporană nu poate fi descrisă adecvat doar ca dispariție liniară a religiei. Charles Taylor o interpretează ca schimbare a „condițiilor credinței”: credința devine una dintre mai multele opțiuni posibile, iar evidențele sociale care o susțineau sunt slăbite. Pentru educația teologică, această situație cere dublă competență: aprofundarea propriei tradiții și capacitatea de a înțelege imaginarul moral al interlocutorului.¹⁵

Răspunsul nu poate fi nici diluarea mesajului evanghelic, nici retragerea defensivă. Teologia publică și pastorația trebuie să articuleze rațiunile speranței creștine într-un limbaj inteligibil, fără a pretinde că misterul poate fi epuizat conceptual. Pluralismul îi cere teologului să distingă dialogul de relativism: respectul autentic nu presupune suspendarea convingerilor, ci prezentarea lor fără constrângere, caricaturizare sau ostilitate.

Educația integrală urmărește reunirea competenței cu maturitatea persoanei. O antropologie creștină nu acceptă reducerea studentului la performanță măsurabilă și nici a slujitorului la eficiență instituțională. Ea consideră libertatea, conștiința, trupul, afectivitatea, relațiile și deschiderea către transcendență ca dimensiuni ale aceleiași persoane. Evaluarea academică rămâne necesară, dar trebuie însoțită de mentorat, practică supravegheată și spații reale de reflecție asupra vocației.

5.2. Cultura digitală și disciplina atenției

Mediul digital a democratizat accesul la texte, cursuri și comunități de învățare, oferind oportunități misionare incontestabile. În același timp, logica platformelor favorizează viteza, reacția, polarizarea și transformarea vizibilității în criteriu al valorii. Teologia comunicată online poate deveni fragment citabil, produs identitar sau spectacol al certitudinii. Problema nu este tehnologia ca atare, ci forma de atenție și de relaționare pe care utilizarea ei o cultivă.

Formarea trebuie să includă alfabetizare digitală, verificarea informației, etica autoratului și discernământ privind folosirea instrumentelor algoritmice. Documentele Bisericii despre comunicarea socială au subliniat de timpuriu că mijloacele de comunicare trebuie evaluate prin raportare la demnitatea persoanei și la binele comun. În prezent, aceasta implică protejarea

¹⁵ Charles Taylor, *A Secular Age* (Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 2007), 1–22.

datelor, marcarea conținutului asistat tehnologic, refuzul manipulării emoționale și păstrarea întâlnirii personale ca normă a pastorației.¹⁶

Nicio platformă nu poate substitui integral prezența liturgică, relația duhovnicească și comunitatea locală. Transmisiunea unei slujbe poate sprijini persoana bolnavă sau aflată la distanță, dar nu transformă Euharistia într-un conținut consumabil. La fel, accesul la biblioteci digitale nu elimină necesitatea profesorului și a seminarului, unde întrebarea poate fi nuanțată, eroarea corectată, iar argumentul testat în dialog.

6. Responsabilitatea pastorală în fața provocărilor actuale

Hristos, „Păstorul cel bun” (Ioan. 10, 11), oferă norma slujirii: cunoașterea personală a păstoriților, disponibilitatea jertfelnică și conducerea spre viață. Păstorul creștin nu este simplu administrator al unei instituții și nici furnizor de servicii religioase. El este martor, liturghisitor, învățător și însoțitor; fiecare dintre aceste roluri trebuie exercitat în comuniune cu episcopul, cu ceilalți slujitori și cu întregul popor al lui Dumnezeu.

Fragmentarea familială, singurătatea urbană, migrația, sărăcia, dependențele și suferința psihică solicită o pastorație capabilă să combine apropierea cu luciditatea. Comunitatea parohială poate deveni spațiu al apartenenței și solidarității, dar numai dacă ascultarea precedă soluția standard. Îngrijirea pastorală obișnuită - vizita, cateheza, convorbirea, sprijinul discret și continuitatea relației - previne reducerea pastorației la intervenția spectaculoasă în criză.

Responsabilitatea socială decurge din însăși mărturisirea credinței în Întrupare. Grija față de cel sărac, bolnav, străin sau marginalizat nu este sector facultativ, ci criteriu evanghelic (Matei 25, 31–46). Învățătura socială ortodoxă contemporană reafirmă legătura dintre demnitatea persoanei, binele comun, libertate și solidaritate. Formarea viitorilor slujitori trebuie să ofere instrumente pentru inițiative comunitare, cooperare instituțională și evaluarea etică a problemelor sociale, fără a transforma Biserica într-un actor partizan.¹⁷

Crizele de credibilitate impun o cultură a responsabilității. Transparența adecvată, procedurile de sesizare, protejarea victimei și cooperarea cu autoritățile competente nu se opun iertării creștine. Iertarea nu anulează adevărul, consecințele sau obligația de a preveni repetarea răului.

¹⁶ Pontifical Council for Social Communications, *Ethics in Internet* (Vatican City, 2002), nos. 1–6, https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20020228_ethics-internet_en.html.

¹⁷ Ecumenical Patriarchate, *For the Life of the World: Toward a Social Ethos of the Orthodox Church* (2020), §§ 3–8, 33–41, <https://www.goarch.org/social-ethos>.

Autoritatea pastorală este slujire tocmai atunci când acceptă limite verificabile și pune siguranța persoanei înaintea reputației instituționale.

7. Formarea continuă ca structură a vocației

Absolvirea și hirotonia nu încheie formarea, ci inaugurează o etapă în care cunoașterea este verificată de întâlnirea cu persoane și situații ireductibile la manual. Predicarea săptămânală cere întoarcere constantă la Scriptură; schimbările sociale reclamă actualizare; propriile limite fac necesare îndrumarea duhovnicească, lectura, conferințele și supervizarea pastorală. Formarea continuă nu indică insuficiența sacramentului Hirotoniei, ci responsabilitatea cu care darul primit este cultivat.

Un model matur include cel puțin patru practici: program constant de lectură și cercetare; ritm liturgic și regulă personală de rugăciune; dialog colegial și mentorat; evaluare periodică a slujirii și a sănătății relaționale. Aceste practici împiedică izolarea și autosuficiența. Ele ajută slujitorul să distingă între fidelitate și rigiditate, între zel și epuizare, între autoritate și control.

Conceptul de pelerinaj păstrează aici o tensiune fecundă: slujitorul are o identitate și o destinație, dar nu se socotește ajuns. El primește Tradiția nu ca patrimoniu inert, ci ca viață transmisă, în care fiecare generație este chemată să intre. Continuitatea nu exclude învățarea, iar stabilitatea dogmatică nu dispensează de convertirea zilnică.

Concluzii

Înțelegerea pregătirii teologice ca pelerinaj continuu reunește dimensiuni pe care modernitatea educațională tinde să le fragmenteze. Drumul biblic al credinței, unitatea patristică dintre rugăciune și teologie, exigența academică, viața liturgică, maturitatea morală și competența pastorală apar ca aspecte ale unei singure vocații. Niciuna nu poate fi absolutizată fără deformarea întregului: studiul fără convertire devine steril, evlavia fără discernământ devine vulnerabilă la abuz, iar activismul fără rădăcină liturgică își pierde criteriul.

Pentru instituțiile teologice, această paradigmă implică un curriculum integrator, comunități formative credibile, mentorat și practică pastorală supravegheată. Pentru student, ea înseamnă acceptarea răbdării drumului și unirea libertății intelectuale cu responsabilitatea eclesială. Pentru slujitor, ea cere formare permanentă, transparență morală și capacitatea de a rămâne aproape de omul concret.

Teologia este pelerinaj deoarece înaintază spre Cel care Se dăruiește fără a putea fi epuizat. Ea este pregătire pentru slujire deoarece adevărul primit devine iubire lucrătoare. În această convergență dintre contemplare și diaconie se verifică autenticitatea formării: teologul nu vorbește despre o destinație pe care ar poseda-o, ci mărturisește, în comunitatea Bisericii, Calea pe care el însuși este chemat să înainteze.

Bibliografie

- Biblia sau Sfânta Scriptură. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2019.
- Ecumenical Patriarchate. *For the Life of the World: Toward a Social Ethos of the Orthodox Church*. 2020. <https://www.goarch.org/social-ethos>.
- Enea, Pr. Lect. Univ. Dr. Daniel, „Sfinți Părinți și Scriitori Bisericești din veacurile III – IV, care au valorificat gândirea antică în educație”, în *Sfinții Trei Ierarhi, modele clasice pentru tineri*, coord. Lect. Univ. Dr. Daniel Enea, Ed. UVT, Timișoara, 2026.
- Evagrie Ponticul. „*Cuvânt despre rugăciune*.” În Filocalia, vol. 1, traducere de Dumitru Stăniloae, 75–117. Sibiu: Institutul de Arte Grafice „Dacia Traiană”, 1947.
- Florovsky, Georges. *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View*. Belmont, MA: Nordland Publishing, 1972.
- Lossky, Vladimir. *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*. Traducere, studiu introductiv și note de Vasile Răducă. București: Anastasia, 1993.
- Nouwen, Henri J. M. *In the Name of Jesus: Reflections on Christian Leadership*. New York: Crossroad, 1989.
- Pontifical Council for Social Communications. *Ethics in Internet*. Vatican City, 2002. https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20020228_ethics-internet_en.html.
- Schmemmann, Alexander. *Pentru viața lumii: Sfintele Taine și Ortodoxia*. Traducere de Aurel Jivi. București: Basilica, 2012.
- Sfântul Grigorie de Nazianz. „*Cuvântul al II-lea (Despre fugă)*.”, *Despre preoție*, traducere de Dumitru Fecioru, 127–181. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987.
- Sfântul Ioan Gură de Aur. *Despre preoție*. Traducere de Dumitru Fecioru. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987.
- Sfântul Isaac Sirul. *Cuvinte despre sfintele nevoințe*. Traducere de Dumitru Stăniloae. Filocalia, vol. 10. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981.

- Sfântul Vasile cel Mare. „*Către tineri, despre cum pot întrebuința cu folos literatura scriitorilor elini.*” În *Scrieri*, partea întâi, traducere de Dumitru Fecioru, 566–582. PSB 17. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986.
- Stăniloae, Dumitru. *Teologia Dogmatică Ortodoxă*. Vol. 1. Ediția a 3-a. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003.
- Taylor, Charles. *A Secular Age*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 2007.
- Zizioulas, Ioannis D. *Ființa eclesială*. Traducere de Aurel Nae. București: Bizantină, 2007.